

1986

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ

Dünya Çevre Günü Özel Sayısı ▲ Haziran 2001-Ücretsizdir

DOĞANIN VE ÇEVRENİN GELECEĞİ İNSANLIĞIN GELECEĞİDİR

5 Haziran "Dünya Çevre Günü"ne, gelişmiş devletlerin ve uluslararası özel şirketlerin doğayı ve çevreyi ölçsüz yöntem ve araçlarla tahrip ettiği, bunu pervasız ve dizginsiz bir biçimde yaptığı, ekolojik krizi azgınlattığı (küresel ısınmayı artırarak gezegenimizin ikliminin altüst edildiği, yoğun kirlenmeyi arttırdığı, çölleştirmeyi yaygınlaştırarak yeni hastalıkların hızla yayılmasına neden olduğu) bir ortamda giriyoruz.

Bugün canlı çeşitlerinin yokolma ritmi, doğal ritminin 10.000 katına ulaşmıştır. 1,5 milyon bitki ve hayvan türünden yaklaşık 35.000 bitki ve 4000 hayvan türü yok olma tehdidi altındadır. 1970'lerden bu yana küreselleşmenin yıkıcı etkisi ile gezegenimizin canlı kaynaklarının yüzde 30'nu yitirmiş durumdayız. Her yıl kaynakların yüzde 1'i yok olmaktadır. Bu büyük yokolma dalgası ve ekosistemin yıkımı insan türü için telafi edilmez bir trajedidir.

Ülkemiz global çevre sorunlarının yanı sıra, önemli bölgesel çevre sorunlarıyla da karşı karşıyadır. Ülkemizdeki bitki, hayvan ve balık türleri ve rezervi hızla azalmakta ve tükenmektedir. Ormanlar büyük bir hızla tahrip edilmektedir. Nükleer santral hedefinden vazgeçilmemiştir. Yeni termik santrallerin inşası planlanmakta, 24 termik santralin hiçbirisinde desülfirizasyon ünitesi bulunmamaktadır. Ülkemizin denizleri, nehirleri gün geçtikçe kirlenmektedir. Katı ve tehlikeli kimyasal atık miktarı artmaktadır. Yılda 25 milyon ton civarındaki katı atığın, ancak yüzde 6'sı yönetmeliklere uygun bertaraf edilmektedir. Miktarı yılda 5,5 tona ulaşan tehlikeli atığın bertaraf oranı ise yüzde 1'e bile ulaşmamaktadır.

Evsel, endüstriyel ve tarımsal kökenli kirleticiler nedeniyle içilebilir su kaynaklarımızın kalitesi bozulmaktadır. Megapollerdeki sorunlar, ulaşım, altyapı, trafik, gürültü v.b. kentsel çevre problemleri günden güne artmaktadır.

İnsanlığın ortak mirası olan, uygarlık ve insanlık tarihinin görkemli kalıntıları, yurtiçi ve yurtdışı tüm

çabalara, kampanyalara; bilim insanlarının ve uzmanların ısrarlı uyarılarına karşın, tarih ve çevre bilincine duyarsız yetkililerin keyfi kararlarıyla yokedilmekte, sulara gömülmektedir.

Ülkemizin doğal güzellikleri, en verimli toprakları ve içilebilir suları, yanlış enerji ve çevre politikaları, sonucu yokedilmekte; altın arama ve benzeri yollarla çok uluslu şirketlerin kazanç hırslarına feda edilmektedir.

Elektromanyetik, kirlilik gün geçtikçe yaygınlaşmakta; yanlış turizm, yol ve ulaşım politikaları fiziki çevre üzerindeki yıkıcı etkisini her geçen gün daha fazla hissettirmektedir.

Bazı çevre uzmanlarına göre doğanın korunması mücadelesi belki de artık kaybedilmiş bir mücadeledir. Bunun aşırı karamsar bir görüş olduğu söylenebilir. Ancak 21. yüzyılın doğanın ve çevrenin ölüm kalım mücadelesi olacağını bilincinde olmamızda yarar vardır. 8 milyara ulaşacak nüfus, mevcut büyüme ve tüketim modeli iklim değişikliği, tehlikeli nükleer ve kimyasal atıklar, canlı türlerini ve ekosistemi tehdit etmektedirler. Olağanüstü önlemlerin alınması gereken, doğanın ve çevrenin en büyük sınavından geçeceği bir kavşak noktasındayız.

Biyolojik çeşitliliğin yokolma sürecini hızlandıran tehdit altındaki yabanıl hayvan ve bitki ticareti, avlanma ve yanlış turizm politikası terkedilmelidir.

Tehlikeli atıkların gelişmekte olan ülkelere doğru ihracı ve buralarda depolanması uygulamalarına son verilmelidir.

Ekonomik gelişme ile çevrenin bozulması ve yıkımının atbaşı gittiği batı tipi gelişme modeli tartışmaya açılmalıdır. Büyük ekolojik ve çevre sorunlarına neden olan batı tipi yaşam tarzı ve endüstriyel üretim metotları masaya yatırılmalıdır.

Küresel ısınmada bugün, en çok payı olan ülke ABD'dir. Bunu Kanada, Japonya ve Avustralya izlemektedir. Bilim insanlarının küresel ısınmaya yol açan gaz salınımlarının en az yüzde 15 indirilmesi

gerektiği önerisine karşın, bu ülkelerin baskısıyla 1997'de kabul edilen küresel ısınmayla mücadeleye ilişkin Kyoto Protokolünde indirim miktarı, global olarak bugünden 2010 yılına kadar, yüzde 5,2 olarak belirlenmiştir. ABD'nin bugün Kyoto Protokolüne karşı çıkması öncelikle gelişmekte olan ülkelere çok büyük bir darbedir. Küresel ısınmadan çok az sorumlu olan bu ülkeler suların yükselmesi, kuraklığın yayılması ve su baskını gibi beklenen sonuçlardan birinci derecede etkilenen ülkeler olacaktır. Bu ülkelerin ekonomileri, tarım toprakları, sulama suyu gibi doğal kaynakların kullanımına bağımlı olduklarından küresel ısınmaya karşı mücadele, beslenme güvenlikleri kadar ekonomik ve sosyal gelişmeleri için de yaşamsal önemdedir. Çölleşme ve kıtlıktan en çok etkilenen ülkeler bu ülkelerdir.

Bugün kullanılan enerjinin büyük bir kısmı (1993'te yüzde 80) doğal gaz, petrol ve nükleer yakıt çubuk kategorileri olup tümü yenilenebilir özelliği olmayan kaynaklardan elde edilmektedir. Konutlarımızı ısıtmak, ürünlerimizi taşımak, ulaşımı gerçekleştirmek, endüstrimizi çalıştırmak için çok daha az enerji tüketen, dolayısıyla çevreyi kirletici özelliği çok daha az olan yenilenebilir enerji kaynakları (güneş, rüzgar, jeotermal, hidroelektrik, biyokütle v.b.) ve teknolojileri kullanılmalıdır.

Birinci ve ikinci kuşak haklardan sonra teknik ve bilimsel ilerlemelerin tehlikelerine karşı, sadece bugün insanın değil gelecek kuşakların da korunması amacıyla 1986 yılında önerilen ve dayanışma hakları olarak nitelenen dört özgün hak arasında bulunan çevre hakkı (diğerleri: barış hakkı, gelişme hakkı, insanlığın ortak mal varlığına saygı hakkı) insan türünün yaşamını sürdürebilmesiyle doğrudan ilgili bir hak kategorisidir.

Doğanın ve çevrenin tehdit altında olması, insanın geleceğinin tehdit altında olması anlamına gelmektedir. İnsanın en temel hakkının yaşam ve varolma hakkı olduğu düşünüldüğünde çevre hakkının en önemli insan haklarından biri olacağı kuşkusuzdur. Üçbinli yıllarda insanoğlunun varlığını sürdürebilmesi, büyük ölçüde çevre hakkının korunmasına ilişkin mekanizmaların geliştirilmesine bağlıdır.

Son on yıllarda çevre konusunda çok sayıda uluslararası sözleşme ve bildirme kabul edilmiştir.

1992 yılında Rio'da yapılan BM Çevre ve

Gelişme Konferansı'nda kabul edilen Hayvan ve Bitki Türlerinin Korunması Sözleşmesi ile Atmosfer ve İklimin Isınmasına İlişkin Sözleşme ile Orman Bildirgesi ve Rio Bildirgelerinin yanısıra, yokolma tehdidi altındaki canlıların ticaretine, nemli alanlara, göçmen türlerinin korunmasına, bölgesel denizlere, biyolojik çeşitliliğe ilişkin çok sayıda uluslararası sözleşme vardır. Küresel ısınma ve sera etkili gazlara karşı mücadeleye ilişkin Kyoto Protokolünü ayrıca anmakta yarar vardır. Bütün bu belgeler ihtiyacı karşılamaktan ve olumsuz gidişi engellemekten uzaktır.

Kişinin sağlık ve fizik bütünlüğü hakkının çevresel yararlarla çakışması, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince özel yaşama saygı hakkına ekolojik bir içerik kazandırılmasına olanak sağlamıştır. İnsan haklarının ekolojikleştirilmesi çevrenin korunmasında çok önemli bir unsurdur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları bu hakkı kişisel yaşam hakkına bağlamaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları çevre hakkının korunması yönünde gelişmektedir. Ancak bu durum, uluslararası büyük kurumlar arasında ayrıksı bir örnektir.

Tüm kaygıların merkezine insanı oturtan, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama olanağını tehlikeye atmadan herkesin insanca yaşayabileceği kadar kaynağa ulaşmasını sağlayacak Sürdürülebilir Gelişme İlkesi üzerine kurulu dayanışmacı bir ekonominin yaşama geçirilmesi zorunludur.

Çevre hakkı ihlallerinin önlenmesinde bilgilenme, katılım ve başvuru hakkı temel önemdedir. Yurttaşların çevreye ilişkin tam bilgilenme hakkına saygı gösterilmelidir. Çevrenin yönetim ve denetimine yurttaşların katılması ve etkin koruma sistemini öngören ulusal ve uluslararası belgeler uyarınca başvuru hakkı güvence altına alınmalıdır.

Kirlenme ve diğer çevre sorunları sınır tanımamaktadır. Karşılıklı bağımlılık; evrensel düzenleyici belgeler ile yansız ve etkin kuralların uygulanmaya konulmasını ve devletlerin yükümlülüklerinin etkin kontrolünü ve yaptırım mekanizmalarını zorunlu kılmaktadır.

Unutmayalım, doğanın yoksullaşması insanlığın yoksullaşması, doğanın ölümü insanlığın ölümüdür.

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ

İHD Adına Sahibi: **Hüsnü Öndül** (Genel Başkan), Sorumlu Yazışleri Müdürü: **Selahattin Esmer**, Genel Yayın Yönetmeni: **İsmail Boyraz**

İnsan Hakları Derneği: Tunalıhilmi Cad. No:104/4 Kavaklıdere/Ankara Tel:425 95 47